

MAARTEN LUTHER EN DE DOMINICANEN.

(Kloosterkerk, Den Haag, 22 oktober 2017)

Ik vind het interessant om hier iets te mogen vertellen over Maarten Luther als kloosterling, op een plaats waar 500 jaar geleden vast en zeker stevig gediscussieerd is over de opvattingen van diezelfde Luther. De beweging van Luther ontbrandde naar aanleiding van de wel erg krampachtige preken van een Dominicaan – Johann Tetzel o.p. – die keihard gebruik maakte van de collectieve angst van de gelovigen in die tijd en de indruk gaf, dat je je bij God kon en moest vrijkopen. Een angst, waar Maarten Luther – 1483-1546 – zich in zijn eigen leven uit had moeten losbreken.

Luther zelf schijnt in de beginjaren van het conflict uitgenodigd te zijn tot een gesprek in een klooster van Dominicanen. De prior-gespreksleider zei daarbij regelmatig: "Bene dixisti, Domine": Goed gesproken, waarde heer. En wat nog minder bekend is: Maarten Luther had contact met de Dominicaanse Rijnlandse mystiek, via uitgave van werken van Johannes Tauler o.p., met daarin een paar preken van Meister Eckhart o.p. 1)

"Hoe vind ik een genadige God?" De grondvraag van die tijd, met de doodsangst voor de straffende God na de ramp van de pest-epidemie – vanaf 1350 – die 75 tot 100 miljoen mensen ombracht en de cultuur in Europa destabiliseerde. Om die knellende vraag voor zichzelf op te lossen werd Maarten Luther kloosterling, tegen de zin van zijn vader. (En dat geeft hem direct een dreigende relatie met Vader-God.)

Hij zal bemerken, dat ondanks het feit, dat hij "Religieus van professie"- Godzoeker van beroep – werd, zijn angst voor verworpenheid en verdoemenis eerder groeide, dan verminderde. Aan hem kwam de wesp knagen, die vaak bij zeer goedwillende intelligent-gevoelige kloosterlingen bekend is: scrupuleusiteit: het is nooit goed; integendeel! Het is waardeloos, het is nooit wat geweest en het zal nooit goed worden! Zijn geestelijke leidsman Johan von Staupitz probeerde hem in die kramp bij te staan en hem ervan te verlossen, maar dat laatste lukte niet echt.

Zo'n enorme geestelijke spanning kan op twee manieren aflopen: je wordt geestesziek, of je breekt door, naar een moment-van-verlichting. Deze "Durchbruch", zoals Meister Eckhart o.p. dat noemde, plaatst je ineens op een ander, op een mystiek niveau: een inzicht, dat zo bevrijdend

is, dat je het nooit meer kunt ontkennen.

“Hoe vind ik een genadige God?” Niet door menselijke inspanningen, maar door totale overgave: ” Sola fide”: door het geloof alleen. Dat ging dwars tegen veel kloosterpraktijken van zijn tijd in, maar sloot goed aan bij wat mijn medebroeder Meister Eckhart o.p. rond 1315 in een preek zei: *“Als ik u zeg: klim naar boven, – hij stond op de preekstoel – dan is dat een reuze klus. Maar als ik u zeg: ga er maar bij zitten en geef u over, dat is gemakkelijk en dan kan God in Zijn overstromende totale liefde zich gewoonweg niet weerhouden om zich in jou uit te storten. Niet jij moet in de eerste plaats God liefhebben, maar je moet God de kans geven om jou weergaloos lief te hebben”*. Grandioos! En grandioos, dat Maarten Luther die weergaloze God terugvond in de diepe duisternis van zijn tijd.

Maar daarna gebeurde er, wat wij al zeiden, toen ik lang geleden theologie studeerde: “Jezus Christus predikte het koninkrijk van de oneindige liefde van God; maar wij hebben er als de donder een kerk van gemaakt. En dat is niet hetzelfde!”

We kregen onderling afschuwelijke ruzie en verlieten ons ouderlijk huis. Arme oneindig liefdevolle God, Vader van zo'n merkwaardig stelletje eigenwijze kinderen. Maar misschien zijn wij nu even terug in ons oorspronkelijk gezamenlijke huis – een **convent**, zoals de Dominicanen dat noemen: een plaats-van-samenkomst, – om ons te realiseren, dat wij erfgenamen zijn van een en dezelfde God,
Oneindige oceaan van goedheid,
ontdekt door Maarten Luther, maar ook door de Dominicaanse Rijnlandse mystiek – tussen 1300 en 1400– van Dietrich von Freiberg, Meister Eckhart, Heinrich Suzo en Johannes Tauler. Misschien zijn wij op dat diepe niveau meer verbonden, dan wij ooit vermoedden, onder al onze verschillen door.

En laten we ook de verschillen waarderen, want die houden ons scherp en behoeden ons voor de “beautiful oneness”: de schone eenzijdigheid van ons eigen gelijk.

U, omdat u in de school van Calvijn bent verder gegaan, en dat is niet bepaald hetzelfde als wat Luther voor ogen had.

Wij, omdat ook de Rooms katholieke kerk steeds hervormingen nodig heeft – ook al verzet zij zich er heel vaak fel tegen – , want – zoals

professor Edward Schillebeeckx o.p schreef: - en hij zei het een Duitse mystica: Hildegard von Bingen, na – “*God is iedere dag nieuw*”. Nu wij nog om God een beetje bij te houden, ook in Haar verlangen naar eenheid.”MOGEN ALLEN EEN ZIJN.....”

Oktober 2017.

Leerhuis Spiritualiteit, no. 45.

Leo Raph. A. de Jong o.p.

1) Zie over dit onderwerp de recente studie: BRUNEAU JOUSSELIN:
“Luthers hervorming, gisteren en vandaag”, in: COLLATIONES,
Tijdschrift voor Theologie en Pastoraal; jaargang 47 (2017) nr. 3, blz.246.

=====